

پوهنتون زاوول

معاونت علمی - تدریسی

آمریت تحقیقات علمی

پالیسی تحقیقاتی پوهنتون زاوول

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۲
ماده اول: مبنا	۲
ماده دوم: اهداف پالیسی تحقیقاتی	۲
ماده سوم: اصول و ارزش های اساسی تحقیقات	۳
ماده چهارم: ساختار نیازسنجی تحقیقاتی	۳
ماده پنجم: مکانیزم تعیین موضوعات تحقیقاتی	۴
ماده ششم: تدابیر حمایتی و تشویقی برای محققان	۵
ماده هفتم: روند نشر و ارزیابی نتایج تحقیقات	۶
ماده هشتم: ضوابط اخلاق تحقیق	۷
ماده نهم: نقش ها و مسئولیت های استادان و محصلین در تحقیق	۸
ماده دهم: سیستم نظارت و ارزیابی کیفیت تحقیقات	۹
ماده یازدهم: احکام نهایی	۱۱

مقدمه

الحمد لله و الصلوة و سلام على رسول الله و على آله و اصحابه اجمعين و بعد ...

تحقیق علمی در جهان امروز اساس نوآوری، توسعه اقتصادی و حل چالش‌های جوامع به‌شمار می‌رود. بدیهی است که برای جهت‌دهی نظام‌مند فعالیت‌های پژوهشی در پوهنتون، وجود یک پالیسی تحقیقاتی مدون و جامع ضروری می‌باشد. این پالیسی به مثابه نقشه راه تحقیقات علمی پوهنتون، اهداف، اولویت‌ها و ساحات تحقیقی را تعیین نموده، فعالیت‌های تحقیقاتی استادان و محصلان را در مسیر درست سوق می‌دهد. با تدوین چنین پالیسی، پوهنتون می‌تواند تحقیقات خویش را با نیازهای ملی، اولویت‌های انکشافی کشور و معیارهای بین‌المللی هم‌آهنگ نموده و از دوباره‌کاری، عمل کردن سلیقه‌ای و پراکندگی در امور تحقیق جلوگیری نماید. همچنین این سیاست زمینه ترویج فرهنگ تحقیق‌محور و نوآوری علمی را فراهم کرده و بر رعایت موازین اخلاقی تحقیق تأکید می‌ورزد.

پوهنتون زاول به‌عنوان یکی از نهادهای تحصیلات عالی کشور، دارای جایگاه و رسالت ویژه‌ای در منظومه علمی و اکادمیک افغانستان است. چشم‌انداز این پوهنتون این است که منجیث یک نهاد علمی با اعتبار در سطح ملی شناخته شود و با ارائه آموزش عالی معیاری و انجام تحقیقات علمی ارزشمند، چشم‌انداز پوهنتون این است که سهم خود را در پیشرفت علمی و اجتماعی کشور ادا نماید. رسالت پوهنتون زاول تربیت کادرهای متخصص و متعهد، گسترش مرزهای دانش از طریق پژوهش‌های بنیادی و کاربردی، و ارائه خدمات علمی به جامعه می‌باشد. با در نظر داشت رسالت مذکور و به‌منظور انسجام و ارتقای کیفیت تحقیقات علمی در تمامی پوهنشی‌های طبی و غیرطبی پوهنتون، این پالیسی جامع تحقیقاتی را تدوین شده است. هدف اساسی از تصویب این پالیسی آن است که روند تحقیقاتی پوهنتون منظم، معیاری و همسو با معیارهای تحصیلات عالی گردد. این سند ضمن پاسخ‌گویی به نیازهای علمی و تحقیقی جامعه افغانستان، تحقیقات پوهنتون را در مسیر تولید دانش نوین، حل مشکلات جامعه و رعایت الزامات قانونی قرار می‌دهد. با اجرای دقیق این پالیسی، پوهنتون زاول امیدوار است فرهنگ تحقیقاتی نیرومندی را در میان استادان و محصلین نهادینه ساخته، سطح تولیدات علمی خویش را ارتقا دهد و به‌مثابه یک نهاد علمی با اعتبار در حل مشکلات ملی و توسعه پایدار کشور نقش ارزنده‌ای ایفا نماید.

ماده اول: مبنا

پالیسی تحقیقاتی پوهنتون زاول بر اساس قوانین نافذه، طرزالعمل‌ها و رهنمودهای وزارت تحصیلات عالی، اسناد ملی مرتبط با تحقیق و نوآوری، و نیازمندی‌های علمی، آموزشی و تحقیقی جامعه طرح و تدوین گردیده و در راستای ارتقای کیفیت تحقیقات علمی، تولید دانش بومی، و پاسخ‌گویی به چالش‌های علمی و اجتماعی کشور تطبیق می‌گردد.

ماده دوم: اهداف پالیسی تحقیقاتی

اهداف این پالیسی قرار ذیل اند :

- ارتقای ظرفیت تحقیقاتی کادر علمی: رشد و انکشاف مهارت‌های پژوهشی اعضای کادر علمی دانشگاه مطابق معیارهای منطقه‌ای و جهانی، با تأکید بر اجرای تحقیقات هدفمند مبتنی بر نیازهای کشور.
- ایجاد تسهیلات و منابع لازم تحقیقاتی: فراهم‌آوری امکانات و منابع مادی، فنی و آزمایشگاهی لازم برای اعضای کادر علمی جهت پیشبرد تحقیقات علمی در تمامی پوهنشی‌های مربوط به پوهنتون.

- استفاده از نتایج تحقیقات در توسعه جامعه: بهره‌گیری مؤثر از دستاوردهای تحقیقات علمی در جهت پیشرفت علمی، مسلکی (حرفه‌ای)، اقتصادی، اجتماعی و بهبود رفاه عمومی جامعه.
- تقویت همکاری‌های تحقیقی ملی و بین‌المللی: توسعه و تحکیم روابط و همکاری‌های علمی میان مراکز تحقیقاتی پوهنتون زاول و سایر نهادها و ارگان‌های ذیربط (اعم از دولتی و خصوصی) در داخل و خارج کشور.
- تأمین منابع مالی پایدار از طریق تحقیق: تلاش برای تأمین و افزایش منابع مالی پوهنتون از طریق اجرای پروژه‌های تحقیقاتی، به‌منظور حرکت به سوی خودکفایی مالی پوهنتون.

ماده سوم: اصول و ارزش‌های اساسی تحقیقات

تمامی فعالیت‌های تحقیقاتی در پوهنتون زاول باید بر مجموعه‌ای از اصول اساسی و ارزش‌های زیر استوار باشد:

- امانت‌داری علمی و صداقت: رعایت کامل صداقت علمی در انجام پژوهش‌ها و گزارش نتایج، و پرهیز از هرگونه تحریف اطلاعات یا سوءاستفاده از نتایج.
- رعایت معیارهای اخلاقی: پایبندی به معیارهای اخلاق تحقیق در تمامی مراحل پژوهش، از آغاز تا انتشار نتایج. استادان، محققان و محصلین باید ارزش‌های اخلاقی را در دستور کار خود قرار داده و کرامت انسانی، حفظ حریم خصوصی مشارکت‌کنندگان و رفاه جامعه را در نظر داشته باشند.
- توجه به نیازهای جامعه و اولویت‌های ملی: جهت‌دهی تحقیقات به سوی پاسخ‌گویی به مشکلات و نیازهای واقعی جامعه افغانستان و حمایت از اهداف انکشافی (توسعه‌ای) ملی. تحقیقات پوهنتون باید در خدمت حل چالش‌های اجتماعی، اقتصادی و بهبود زندگی مردم قرار گیرد و علم را به مثابه یک خیر عمومی ترویج نماید.
- احترام به ارزش‌های اسلامی، ملی و فرهنگی: در انجام تحقیقات، حفظ و حرمت گذاشتن به ارزش‌های اسلامی، ملی، عنعنات (سنت‌ها) و ویژگی‌های فرهنگی کشور الزامی است.
- رعایت معیارهای بین‌المللی: همسوسازی فعالیت‌های تحقیقی پوهنتون با معیارهای پذیرفته‌شده علمی در سطح جهان.
- آزادی آکادمیک همراه با مسئولیت‌پذیری: تأمین آزادی آکادمیک برای محققان و استادان در چارچوب اصول این پالیسی و قوانین نافذه کشور، به نحوی که استقلال فکری در انتخاب موضوع و روش تحقیق تضمین گردد. در عین حال، استفاده از این آزادی مستلزم رعایت مسئولیت‌های علمی و اجتماعی است.

ماده چهارم: ساختار نیازسنجی تحقیقاتی

به‌منظور تعیین اولویت‌های پژوهشی پوهنتون، ساختار منسجمی برای نیازسنجی تحقیقاتی ایجاد می‌شود که تمامی پوهنخی‌های طبی و غیرطبی را در بر می‌گیرد. این ساختار شامل مراحل و ارکان ذیل است:

- **کمیته‌های تحقیقات در سطح دیپارتمنت و پوهنخی:** در هر پوهنخی، یک کمیته تحقیقات علمی با بررسی وضعیت علمی رشته مربوطه، مشکلات تخصصی موجود در جامعه، اولویت‌های ملی (مانند اولویت‌های تعیین شده توسط دولت در اسناد توسعه‌ای)، و همچنین منابع و توانایی‌های موجود، نیازهای تحقیقاتی آن حوزه را شناسایی و فهرست می‌کنند. نظریات استادان، محصلین دوره‌های بلندتحصیلی (ماستری و دوکتورا) و حتی متخصصان صنعت یا ادارات مرتبط نیز در این مرحله گرفته می‌شود تا نیازسنجی جامع‌تر صورت گیرد.

- **کمیته تحقیقات علمی پوهنتون:** در سطح پوهنتون، کمیته تحقیقات علمی وظیفه هماهنگی و جمع‌بندی نیازهای تحقیقاتی احصائیه شده را برعهده دارد. این شورا اطلاعات و پیشنهادهای واصله از کمیته‌های تحقیقات پوهنخی‌ها را بررسی نموده، آنها را با مأموریت و رسالت کلان پوهنتون و اسناد (مانند پالیسی‌های وزارت تحصیلات عالی) تطبیق می‌دهد و اولویت‌های نهایی تحقیقات پوهنتون زاول را تعیین می‌کند.

- **مشارکت ذی‌نفعان خارجی در نیازسنجی:** جهت ارتقای اثرگذاری تحقیقات، پوهنتون از مشورت و مشارکت نهادهای ذیربط بیرونی نیز استفاده می‌کند. بدین ترتیب، نیازسنجی تحقیقاتی علاوه بر بُعد آکادمیک، بُعد بین‌سکتوری و اجتماعی نیز خواهد داشت تا تحقیقات پوهنتون بتوانند به صورت عملی مشکلات جامعه را هدف قرار دهند و تعامل مؤثری میان علم و جامعه برقرار گردد.

نتیجه اجرای این ساختار نیازسنجی، یک طرح اولویت‌های تحقیقی پوهنتون خواهد بود که در بردارنده فهرستی از حوزه‌ها و موضوعات تحقیقاتی مهم و ضروری (کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت) برای پوهنتون زاول است. این طرح مبنای برنامه‌ریزی تحقیقی، تخصیص بودجه‌های تحقیقاتی و تعیین موضوعات رساله‌ها/پروژه‌های تحقیقاتی استادان و محصلین در تمامی رشته‌ها قرار خواهد گرفت. شوراهای علمی عندالزوم میتوانند این اولویت‌ها را بازبینی نمایند تا پالیسی تحقیقاتی پوهنتون پویا و پاسخ‌گو به تغییرات باقی بماند.

ماده پنجم: میکانیزم تعیین موضوعات تحقیقاتی

(۱) تعیین موضوعات مشخص تحقیقی در چهارچوب اولویت‌های کلی یادشده، از طریق یک میکانیزم شفاف و علمی انجام می‌شود. گام‌های اساسی این مرحله عبارت‌اند از:

- **پیشنهاد موضوع توسط نهادهای علمی:** شورای علمی هر پوهنخی، دیپارتمنت‌ها، مراکز تحقیقاتی پوهنتون و استادان محقق می‌توانند موضوعات تحقیقاتی پیشنهادی خود را که در راستای نیازهای احصائیه شده است ارائه دهند. این موضوعات پیشنهادی می‌تواند شامل عناوین پروژه‌های تحقیقاتی بزرگ، عناوین پایان‌نامه یا عرصه‌های جدید تحقیقاتی باشد.
- **ارزیابی اولیه و تطبیق با اولویت‌ها:** کمیته تحقیقات مربوطه در پوهنخی پس از دریافت پیشنهادها، آنها را ارزیابی اولیه می‌کند و میزان انطباق هر پیشنهاد را با اولویت‌های مصوب تحقیقی پوهنتون، می‌سنجد. موضوعاتی که هم‌راستا با اولویت‌ها نباشند یا از اهمیت کافی برخوردار نباشند مورد ارزیابی قرار می‌گیرند.

- **بررسی و تصویب در کمیته تحقیقات پوهنتون:** پیشنهادهای تاییدشده در پوهنخی، برای تصویب نهایی به کمیته تحقیقات علمی پوهنتون ارجاع می‌شوند. کمیته با در نظر گرفتن منابع موجود، قابلیت عملی شدن هر عنوان و پروژه، و پرهیز از تکرار

موضوعات، لیست نهایی موضوعات تحقیقاتی مصوب را تعیین می‌کند. این مصوبه شامل پروژه‌های تحقیقاتی دارای حمایت مالی پوهنتون، اولویت‌های موضوعی برای حمایت استادان و عناوین پیشنهادی برای تحقیقات محصلین خواهد بود.

(۲) **معیارهای ارزیابی و انتخاب موضوعات تحقیقاتی:** به منظور اطمینان از علمی بودن و اثربخشی موضوعات تحقیقاتی، معیارهای ذیل برای سنجش و اولویت‌دهی به پیشنهادهای تحقیقی مدنظر قرار می‌گیرد:

۱. **ارتباط با نیازهای ملی و انکشافی:** موضوع تحقیق باید در حل معضلات اساسی کشور یا پاسخ به نیازهای توسعه ملی سهم داشته باشد. این شامل موضوعاتی می‌شود که به بهبود وضعیت صحت عامه، آموزش، اقتصاد، زیربنایها، محیط زیست، حاکمیت قانون و سایر عرصه‌های اولویت‌دار افغانستان کمک کند و مستقیماً با مشکلات و نیازهای جامعه مرتبط باشد.

۲. **نوآوری و ابتکار:** تحقیق پیشنهادی باید واحد جنبه نوآوری علمی داشته باشد؛ به این معنی که دانش، روش یا راه‌حل جدیدی ارائه کند یا به یافته‌های کاملاً تازه‌ای دست یابد. تکرار صرف تحقیقات گذشته (به جز در موارد مرور نظام‌مند یا متاآنالیز) قابل قبول نیست. این معیار تضمین می‌کند که تحقیقات پوهنتون در مرزهای جدید علم حرکت کرده و ارزش افزوده علمی ایجاد می‌نماید.

۳. **اهمیت علمی و تطابق با معیارهای اکادمیک:** موضوع باید از لحاظ علمی دارای ارزش و اهمیت باشد و با معیارهای پذیرفته شده تحقیقی مطابقت داشته باشد. تأیید موضوعات ممکن است مستلزم بررسی ادبیات موجود، ظرفیت علمی مجری (مجریان) طرح و تأیید شورای علمی ذیربط باشد.

۴. **قابلیت تطبیق عملی نتایج:** تحقیقات باید طوری طرح‌ریزی شوند که نتایج بالقوه حاصل از آنها قابل تطبیق در عمل یا استفاده توسط نهادهای اجرایی و بخش‌های مربوطه باشد. هرچند ممکن است برخی تحقیقات بنیادی محض نیز انجام شود، اما حتی در تحقیقات بنیادی نیز توجه به امکان‌سنجی کاربرد نتایج در درازمدت اهمیت دارد. موضوعاتی که نتایج‌شان به حل یک مشکل عملی یا توسعه فناوری/روش جدیدی منجر می‌شود، در اولویت قرار دارند.

مجموع امتیازات و ارزیابی بر پایه معیارهای فوق، مبنای تصمیم‌گیری کمیته تحقیقات در تصویب یا عدم تصویب یک موضوع تحقیقی خواهد بود. مرحله انتخاب موضوع باید به صورت مکتوب مستندسازی شود و دلایل علمی انتخاب یا رد هر پیشنهاد ثبت گردد تا شفافیت و پاسخ‌گویی در این میکانیزم تضمین شود.

ماده ششم: تدابیر حمایتی و تشویقی برای محققان

پوهنتون زاول به منظور ترغیب استادان و محصلین به انجام تحقیقات باکیفیت و کاربردی، تدابیر حمایتی و تشویقی ذیل را به اجرا می‌گذارد:

- **حمایت مالی و تخنیکی از پروژه‌های تحقیقاتی:** پوهنتون برای طرح‌های تحقیقاتی مصوب، مساعدت‌های مالی و پشتیبانی‌های تخنیکی (تجهیز آزمایشگاه‌ها، دسترسی به تجهیزات و تکنالوژی‌های موردنیاز تحقیق) فراهم می‌کند. این حمایت تضمین می‌کند که نبود امکانات مالی یا فنی مانع پیشرفت تحقیقات مهم نشود. همچنین زمینه استفاده مشترک از لابراتوارهای طبی و کارگاه‌های فنی برای محققان رشته‌های طبی و غیر طبی مهیا خواهد شد.

- فراهم سازی فرصت های اشتراک در برنامه های علمی: پوهنتون زمینه حضور محققان را در کنفرانس ها، سمینارها و ورکشاپ های علمی ملی و بین المللی فراهم می سازد. اعطای بورسیه یا بودجه سفر علمی برای ارائه مقالات در کنفرانس های معتبر، تشویق به عضویت در انجمن های علمی و اعزام استادان به برنامه های تبادل علمی از جمله این تدابیر است.
- حمایت از نشر مقالات و آثار علمی: پوهنتون از انتشار نتایج تحقیقات اساتید و محصلین در مجلات علمی معتبر حمایت می کند. این حمایت می تواند شامل پرداخت هزینه های چاپ مقاله در ژورنال های بین المللی، تشویق به چاپ مقالات در مجلات علمی پوهنتون، و ارائه مشاوره در زمینه نگارش علمی و ویرایش مقالات باشد.
- تقدیر و اعطای جوایز به پژوهش های برتر: برای ایجاد انگیزه بیشتر، محققان برتر بر حیاتی طرز العمل تشویق محققان برتر مورد تقدیر رسمی قرار می گیرند.
- برگزاری برنامه های ارتقای ظرفیت: پوهنتون برنامه های آموزشی متعددی را برای ارتقای ظرفیت تحقیقی استادان و محصلین دایر می کند.

ماده هفتم: روند نشر و ارزیابی نتایج تحقیقات

تمام تحقیقات انجام شده در چارچوب این پالیسی، باید نتایج خود را از طریق مجاری علمی مناسب منتشر و اطلاع رسانی کنند. این شامل چاپ مقاله در ژورنال های علمی (داخلی یا خارجی)، ارائه نتایج تحقیقات در کنفرانس ها و سمینارهای علمی، یا درج در گزارش ها و نشریات پوهنتون می باشد. نشر نتایج به موقع و گسترده، علاوه بر اشتراک گذاری دانش تولید شده، امکان ارزیابی و بازخوردگیری از سوی جامعه علمی را فراهم می سازد.

ارزیابی نتایج تحقیقات بر اساس معیارهای شفاف و توسط متخصصان ذیربط صورت می گیرد. پوهنتون برای سنجش سطح کیفی و تاثیرگذاری تحقیقات منتشر شده، شاخص های ارزیابی زیر را تعریف می نماید:

- **سطح بلند (عالی):** تحقیقاتی که نتایج آن ها در ژورنال های معتبر بین المللی با نمایه های جهانی نظیر ISI یا Scopus چاپ و منتشر شده باشد، در بالاترین سطح ارزیابی می گردد. این نوع تحقیقات نشانگر آن است که تحقیق انجام شده از نظر کیفیت علمی در حد معیارهای بین المللی بوده و توسط جامعه علمی جهانی مورد تأیید قرار گرفته است.
- **سطح متوسط:** تحقیقاتی که نتایج آن ها از طریق ژورنال های ملی یا کنفرانس های علمی داخلی منتشر شده باشد، در سطح متوسط ارزیابی می شود. این سطح بیانگر مفید بودن تحقیق در سطح کشور و رعایت معیارهای علمی ملی است، هرچند ممکن است از منظر گستره تأثیرگذاری بین المللی محدودتر باشد.
- **سطح پایین:** تحقیقاتی که نتایج آن ها تنها در گزارش ها و اسناد داخلی پوهنتون تحقیقات سطح پائین باید ضم بازخورد به نویسنده ارجاع داده شود، در سطح پایین ارزیابی می گردد. بدیهی است که تلاش خواهد شد شمار این گونه تحقیقات حداقل باشد و محققان ترغیب شوند نتایج خود را به مجاری علمی قابل دسترس انتقال دهند.

علاوه بر سطح انتشار، کیفیت محتوایی تحقیقات منتشر شده نیز ارزیابی می شود. کمیته ارزیابی کیفیت تحقیق (متشکل از خبرگان حوزه مربوطه) با مدنظر قرار دادن شاخص هایی همچون میزان اصالت و نوآوری نتایج، استحکام روش شناسی، صحیح بودن تحلیل داده ها، و ارتباط نتایج با فرضیات اولیه تحقیق، به ارزیابی دقیق نتایج می پردازد. این ارزیابی ها به صورت گزارش های بازخورد در اختیار محققان قرار می گیرد تا نقاط قوت و ضعف کار خود را بدانند و در تحقیقات بعدی بهبود بخشند. روند ارزیابی نتایج باید عادلانه، محرمانه و سازنده باشد و از هرگونه تعصب شخصی یا علمی در این خصوص جلوگیری شود.

ماده هشتم: ضوابط اخلاق تحقیق

رعایت اخلاق در تحقیق، شرط اساسی اعتبار علمی و حقوقی هر پژوهش است. تمامی محققان، استادان و محصلین مشمول در فعالیت های تحقیقاتی پوهنتون، مکلف به رعایت دقیق اصول اخلاق تحقیقاتی ذیل می باشند:

- **ذکر صحیح منابع (امانت علمی):** در تمامی انتشارات، مقالات، رساله ها و گزارش های تحقیقی باید منابع و مأخذ به شکل درست و کامل ذکر شوند. هرگونه استفاده از ایده ها، داده ها یا آثار دیگران بدون ارجاع دهی صریح، نقض امانت علمی تلقی شده و ممنوع است.
- **پرهیز از تقلب و سرقت علمی:** هرگونه جعل داده، تحریف نتایج، دوباره کاری غیرمجاز یک تحقیق، یا سرقت علمی (پلجوزیم) اکیداً ممنوع بوده و تخلف جدی پنداشته می شود. پوهنتون با تقویت نرم افزارها و رویه های کشف سرقت علمی و همچنین آموزش اخلاق پژوهش، تلاش می کند از وقوع چنین مواردی جلوگیری نماید. در صورت احراز تخلف، فرد متخلف مطابق مقررات انضباطی مجازات خواهد شد.
- **اخذ رضایت آگاهانه از مشارکت کنندگان:** در تحقیقات، که شامل مشارکت مستقیم انسان ها (به عنوان آزمودنی یا پاسخ دهنده) می شود، کسب رضایت نامه آگاهانه و کتبی از آنان الزامی است. مشارکت کنندگان باید در جریان اهداف تحقیق، شیوه استفاده از اطلاعات شان و حقوق خود (از جمله حق انصراف در هر زمان) قرار گیرند. رعایت کرامت و حقوق انسانی افراد در تمام مراحل تحقیق ضروری است. برای تحقیقات طبی و کلینیکی (بالینی)، علاوه بر رضایت شخص بیمار یا داوطلب، رعایت پروتکل های اخلاق طبابت و تأیید کمیته اخلاق پژوهشی الزامی است.
- **حفظ محرمت و حریم خصوصی:** اطلاعات شخصی و اطلاعات محرمانه ای که در جریان تحقیق گردآوری می شود باید به طور امن نگهداری شده و صرفاً در چارچوب اهداف همان تحقیق استفاده گردد. هویت و حریم خصوصی مشارکت کنندگان باید محترم شمرده شود و در نشر نتایج، اطلاعات شناسایی کننده افراد بدون مجوز صریح ایشان افشا نگردد.
- **انطباق با کدهای اخلاقی بین المللی:** اصول اخلاق تحقیق در پوهنتون زاول مطابق با معیارهای های بین المللی علمی تنظیم شده است. این بدان معناست که علاوه بر ملاحظات بومی، رهنمودهای مجامع علمی جهانی (نظیر توصیه نامه ۲۰۱۷ یونسکو در مورد محققان علمی، بیانیه های انجمن های علمی بین المللی درباره اخلاق زیستی و ...)، در سیاست های اخلاقی پوهنتون لحاظ می گردد. هر پروژه تحقیقاتی باید پیش از آغاز، از کمیته اخلاق در تحقیق مجوز لازم را کسب نماید.

- رسیدگی به تخلفات: پوهنتون میکانیزمی برای گزارش موارد نقض اخلاق تحقیق و رسیدگی به آنها پیش‌بینی می‌کند. محققان، محصلین یا هر فرد دیگر می‌توانند مشاهدات یا نگرانی‌های خود پیرامون تخلفات اخلاقی را بدون ترس از تلافی، به بخش تحقیق یا شورای علمی گزارش دهند. این گزارش‌ها محرمانه بررسی شده و در صورت اثبات تخلف، اقدامات اصلاحی یا تنبیهی متناسب (مانند تذکر کتبی، لغو پروژه، محرومیت از ترفیع علمی یا پیگرد قانونی در موارد شدید) اتخاذ خواهد شد.

ماده نهم: نقش‌ها و مسئولیت‌های استادان و محصلین در تحقیق

الف) استادان و محققان: تمامی اعضای کادر علمی و محققان پوهنتون زاول مکلف‌اند اصول صداقت علمی، اخلاق تحقیق و حقیقت‌جویی را در فعالیت‌های تحقیقاتی خود مراعات کنند. استادان به عنوان رهبران تحقیق، نقش الگو را برای محصلین ایفا نموده و باید با رفتار علمی و مسئولانه، فرهنگ تحقیق سالم را ترویج دهند. برخی از مسئولیت‌های کلیدی استادان و محققان عبارت‌اند از:

- پایبندی به پالیسی‌ها و طرزالعمل‌های تحقیقی پوهنتون و تلاش برای اجرای کامل آن‌ها در پروژه‌های تحقیقی.
- راهنمایی و مشاوره به محصلین در انتخاب موضوع، روش تحقیق، اجرا و نگارش نتایج، به گونه‌ای که تحقیقات محصلین با معیارهای علمی سازگار باشد.
- همکاری با کمیته‌های تحقیقاتی در تعیین اولویت‌ها، داوری پیشنهادیه‌های تحقیقی و ارزیابی دستاوردهای تحقیقات.
- حفظ روحیه نقادی علمی و استقبال از ارزیابی همتایان (peer review) برای بهبود کیفیت تحقیقات.
- رعایت انصاف و عدم تبعیض در سهم ساختن محصلین و همکاران در تحقیقات علمی، از جمله ذکر نام نویسندگان مقالات بر اساس میزان مشارکت واقعی هر فرد.
- به‌روز نگهداشتن دانش تخصصی و مهارت‌های روش‌شناختی خود از طریق مطالعه مستمر، اشتراک در مجامع علمی و تعامل با جامعه پژوهشی ملی و بین‌المللی.

ب) محصلین: محصلین که در فعالیت‌های تحقیقاتی (اعم از پایان‌نامه‌ها، پروژه‌های درسی یا تحقیقات آزاد) مشارکت می‌کنند، باید تحت نظر استادان راهنما عمل نموده و رهنمودهای ایشان را به طور کامل مراعات کنند. از محصلین در جریان تحقیق رفتار حرفه‌ای و مسئولانه داشته باشند. وظایف محصلین پژوهشگر عبارت‌اند از:

- فراگیری اصول و مهارت‌های روش تحقیق از طریق کورس‌های مربوطه و راهنمایی استادان، و بکار بستن آنها در کار عملی تحقیقاتی.
- تهیه پیشنهاد تحقیقاتی (پروپوزال) منسجم و اخذ تصویب آن از مراجع مربوط (دپارتمنت، کمیته تحقیقاتی پوهنچی و شورای علمی) پیش از شروع تحقیق.
- انجام دقیق و امانت‌دارانه تحقیقات طبق پروپوزال مصوب و ارائه گزارش‌های منظم پیشرفت کار به استاد راهنما.

- نگارش پایان‌نامه یا گزارش تحقیق بر اساس ضوابط پوهنتون (ساختار استاندارد، رعایت اخلاق نگارش ...) و پذیرش بازخوردها و اصلاحات ارائه‌شده توسط استادان داور.
- حفظ انضباط و برنامه‌ریزی زمانی مناسب برای اتمام به موقع تحقیق در چارچوب تقویم آکادمیک.
- رعایت کامل اخلاق پژوهش (عدم تقلب، عدم سرقت علمی و غیره) که در ماده هفتم این پالیسی تحقیقاتی پیش‌بینی شده است.

ماده دهم: سیستم نظارت و ارزیابی کیفیت تحقیقات

به منظور تضمین اثربخشی و کیفیت مستمر فعالیت‌های تحقیقی در پوهنتون زاول، یک سیستم منظم نظارت و ارزیابی کیفیت برقرار می‌گردد. عناصر کلیدی این سیستم عبارت‌اند از:

- **کمیته نظارت بر کیفیت تحقیق:** کمیته متشکل از اعضای باصلاحیت علمی (دو نفراعضای شورای علمی پوهنتون، یک نفر اعضای کمیته تضمین کیفیت و متخصصان حوزه‌های مختلف) تشکیل می‌شود که وظیفه نظارت دوره‌ای بر مراحل و تحقیقات پوهنتون را برعهده دارند. این کمیته‌ها ضمن بررسی انطباق عملکرد تحقیق پوهنچی‌ها با پالیسی حاضر، اطمینان حاصل می‌کنند که هر تحقیق انجام‌شده، از مرحله پروپوزال تا انتشار، مطابق به پالیسی و طرزالعمل‌های مصوب پوهنتون است.
- **نظارت منظم پروژه‌های تحقیقاتی:** کمیته تحقیقات علمی پوهنتون یا یک هیأت منتخب از سوی آن، بر پیشرفت تمامی پروژه‌های تحقیقاتی مصوب نظارت مستمر اعمال می‌کند. این نظارت شامل دریافت گزارش‌های پیشرفت طبق زمان‌بندی مشخص، بازدیدهای دوره‌ای از فعالیت‌های تحقیقی (مثلاً بازدید از لابراتوارها و کارهای میدانی)، و ارائه رهنمودهای اصلاحی در صورت مشاهده انحراف از برنامه تحقیق می‌باشد. هرگونه مشکل یا نقیصه‌ای که طی اجرای تحقیق بروز کند، باید سریعاً گزارش و برای حل آن اقدام شود.
- **ارزیابی نهایی کیفیت تحقیقات:** پس از اتمام هر پروژه تحقیقاتی یا دفاع هر پایان‌نامه، ارزیابی نهایی توسط داوران و کمیته نظارت بر کیفیت تحقیق صورت می‌گیرد. در این ارزیابی، میزان دستیابی تحقیق به اهداف تعیین‌شده، نوآوری و اصالت نتایج، ارزش علمی و کاربردی بودن یافته‌ها، و رعایت معیارهای روشی و اخلاقی سنجیده می‌شود. نتیجه این ارزیابی می‌تواند به صورت «تأیید بدون اصلاح»، «نیازمند اصلاحات جزئی اِکلی» یا در موارد نادر «غیرقابل قبول» اعلام گردد. گزارش ارزیابی کیفیت، ضمن ارائه بازخورد به پژوهشگر، به عنوان یک سند در پرونده پژوهشی محقق نگهداری خواهد شد.
- **شاخص‌های کلیدی ارزیابی کیفیت:** برای ایجاد چارچوب عینی در سنجش کیفیت تحقیقات، شاخص‌های ذیل به عنوان حداقل‌های ارزیابی تعریف می‌شود:

۱. **شفافیت تحقیق:** اهداف، پرسش‌ها و میتودولوژی تحقیق باید به صورت روشن و دقیق بیان شده باشد. وجود ابهام یا عدم تمرکز در بیان مسئله و روش تحقیق، نشانه ضعف کیفیت است.

۲. اعتبار اطلاعات: اطلاعات مورد استفاده در تحقیق باید از منابع موثق و دقیق گردآوری شده باشد. اتکا به منابع معتبر کتابخانه‌ای، مشاهدات و اندازه‌گیری‌های قابل اعتماد، و روش‌های نمونه‌گیری علمی از عوامل کسب امتیاز بالا در این شاخص است. همچنین نحوه تحلیل اطلاعات (اعم از کیفی یا کمی) باید صحیح و بر مبنای اصول آمار و منطق تحقیق باشد.

۳. اهمیت نتایج و قابلیت تطبیق: نتایج تحقیق باید دارای اهمیت علمی یا کاربردی ملموس باشد. به این معنا که یا به پیشبرد مرزهای دانش در حوزه مربوطه کمک کند، یا قابلیت به‌کارگیری در حل یک مشکل عملی را داشته باشد (و یا هر دو). نتایجی که صرفاً تکرار بدیهیات یا فاقد ارزش افزوده‌اند از نظر کیفیت در سطح پایین قرار می‌گیرند. در مقابل، نتایجی که ظرفیت نشر در مجلات باکیفیت را دارند یا مورد علاقه صنعت و جامعه هستند، بالاترین امتیاز را کسب می‌کنند.

۴. رعایت اصول اخلاقی: تحقیق باید در تمامی مراحل، مطابق با موازین اخلاق تحقیق صورت گرفته باشد. هرگونه تخطی اخلاقی (مانند عدم کسب رضایت در تحقیقات انسانی، کتمان تضاد منافع، آزار حیوانات آزمایشگاهی بیش از حد ضرورت، یا سرقت علمی) موجب تنزل جدی ارزیابی کیفیت تحقیق خواهد شد.

کمیته‌های ارزیابی با استفاده از چک‌لیست‌های مبتنی بر شاخص‌های فوق، به هر تحقیق امتیاز می‌دهند و توصیه‌های خود را جهت ارتقای کیفی تحقیقات آینده ارائه می‌کنند. نتایج این ارزیابی‌ها در سیاست‌گذاری‌های بعدی تحقیق پوهنتون مؤثر خواهد بود.

علاوه بر ارزیابی پروژه‌های منفرد، تحقیقات انجام شده در سطح پوهنتون نیز نظارت می‌شود. کمیته تضمین کیفیت پوهنتون گزارش سالانه‌ای از وضعیت کلی تحقیق (تعداد پروژه‌ها، میزان بودجه مصرف‌شده، تعداد مقالات نشر شده، میزان انطباق با اولویت‌های تعیین شده، چالش‌ها و موفقیت‌ها و ...) تهیه کرده و به شورای علمی و رهبری پوهنتون ارائه می‌کند. بر اساس این گزارش‌ها، در صورت لزوم، بازنگری‌هایی در پالیسی تحقیقاتی یا طرزالعمل‌های اجرایی صورت خواهد گرفت تا نظام تحقیقی پوهنتون بهبود یابد.

این پالیسی پس از تصویب توسط شورای علمی پوهنتون زاول لازم‌الاجرا است. تمامی استادان، محصلین و محققان موظف‌اند مفاد آن را رعایت نموده و در راستای تحقق اهداف مذکور همکاری نمایند. اداره پوهنتون مسئولیت دارد که متن این پالیسی را به همه دیپارتمنت‌ها و مراجع ذیربط ابلاغ کرده و با برگزاری جلسات توضیحی، آگاهی کامل ذی‌نفعان را از محتوا و الزامات آن تضمین کند.

در موارد خاص که اجرای برخی مواد این پالیسی نیازمند تصویب طرزالعمل‌های اجرایی یا تشکیل کمیته‌های جدید باشد، رهبری پوهنتون اقدامات لازم را اتخاذ خواهد کرد. همچنان، هرگونه تضاد یا ابهام در تفسیر مفاد این پالیسی توسط شورای علمی پوهنتون رفع و توضیح داده می‌شود.

این پالیسی یک سند پویا بوده و با تغییر شرایط علمی و آموزشی ممکن است نیاز به بازنگری پیدا کند. بنابراین، بازبینی و تجدیدنظر در مفاد آن در صورت ضرورت و با پیشنهاد کمیته تحقیقات علمی و تأیید مجدد شورای علمی پوهنتون امکان‌پذیر خواهد بود. دوره زمانی پیشنهادی برای مرور کلی این پالیسی هر سه تا پنج سال یک‌بار است مگر اینکه اقتضائات عاجل‌تر، بازنگری زودتر را ایجاب نماید. هرگونه تعدیل یا اصلاحیه پس از طی مراحل تصویب، ضمیمه این پالیسی گردیده و مانند متن اصلی لازم‌الاجرا خواهد بود.

ماده یازدهم: احکام نهایی

این پالیسی پس از تصویب توسط شورای علمی پوهنتون زاول لازم الاجرا است. تمامی استادان، محصلین و محققان موظف اند مفاد آن را رعایت نموده و در راستای تحقق اهداف مذکور همکاری نمایند. اداره پوهنتون مسئولیت دارد که متن این پالیسی را به همه دیپارتمنت‌ها و مراجع ذیربط ابلاغ کرده و با برگزاری جلسات توضیحی، آگاهی کامل ذی‌نفعان را از محتوا و الزامات آن تضمین کند. در موارد خاص که اجرای برخی مواد این پالیسی نیازمند تصویب طرزالعمل‌های اجرایی یا تشکیل کمیته‌های جدید باشد، رهبری پوهنتون اقدامات لازم را اتخاذ خواهد کرد. همچنان، هرگونه تضاد یا ابهام در تفسیر مفاد این پالیسی توسط شورای علمی پوهنتون رفع و توضیح داده می‌شود.

این پالیسی یک سند پویا بوده و با تغییر شرایط علمی و آموزشی ممکن است نیاز به بازنگری پیدا کند. بنابراین، بازبینی و تجدیدنظر در مفاد آن در صورت ضرورت و با پیشنهاد کمیته تحقیقات علمی و تأیید مجدد شورای علمی پوهنتون امکان‌پذیر خواهد بود. دوره زمانی پیشنهادی برای مرور کلی این پالیسی هر سه تا پنج سال یک‌بار است مگر اینکه اقتضائات عاجل‌تر، بازنگری زودتر را ایجاب نماید. هرگونه تعدیل یا اصلاحیه پس از طی مراحل تصویب، ضمیمه این پالیسی گردیده و مانند متن اصلی لازم‌الاجرا خواهد بود.

این طرزالعمل در پروتوکل شماره ۱۰ مورخ ۸ جدی ۱۴۰۴ کمیته اصلی تحقیق و پروتوکل شماره ۱۳ مورخ ۹ جدی ۱۴۰۴ شورای علمی پوهنتون زاول مورد تأیید قرار گرفته است.

